

NOGIRON BOLALARNING IJTIMOYIY INTEGRATSIYASIDA OILAVIY MUHITNING ROLI

Daminova Gavxar Tolibovna

Xalqaro Nordik universiteti, Pedagogika va psixologiya yo'nalishi magistranti

daminovagavhar80@gmail.com

Annotatsiya: ushbu tezisdagi nogiron bolalarning ijtimoiy integratsiyasida oilaviy muhitning roli o'rganiladi. Tadqiqotda oilaning ijtimoiylashuv jarayonidagi ahamiyati, ota-onalar va boshqa oilaviy a'zolarining bolalar bilan o'zaro munosabatlari, shuningdek, oilaning jamiyatda nogiron bolalar uchun zaruriy ijtimoiy qo'llab-quvvatlashni ta'minlashdagi roli tahlil qilinadi. Tadqiqotning asosiy maqsadi nogiron bolalarning jamiyatga muvaffaqiyatli integratsiyasi uchun oilaviy muhitning psixologik va ijtimoiy ahamiyatini ko'rsatishdir. Ushbu ish nogiron bolalar bilan ishlaydigan pedagoglar, psixologlar, va ota-onalar uchun amaliy tavsiyalarni ishlab chiqishni maqsad qilgan.

Kalit so'zlar: nogiron bolalar, ijtimoiy integratsiya, oilaviy muhit, ota-onalar, ijtimoiy qo'llab-quvvatlash, psixologik yordam, ijtimoiylashuv, jamiyatga integratsiya.

РОЛЬ СЕМЕЙНОГО ОКРУЖЕНИЯ В СОЦИАЛЬНОЙ ИНТЕГРАЦИИ ДЕТЕЙ С ОГРАНИЧЕННЫМИ ВОЗМОЖНОСТЯМИ

Даминова Гавхар Толибовна

Международный Университет Нордик, степень магистра педагогики и психологии

daminovagavhar80@gmail.com

Аннотация: в данной диссертации рассматривается роль семейной среды в социальной интеграции детей с ограниченными возможностями. В исследовании анализируется значение семьи в процессе социализации, взаимодействие родителей и других членов семьи с детьми, а также роль

семьи в обеспечении необходимой социальной поддержки детей с ограниченными возможностями в обществе. Основная цель исследования — продемонстрировать психологическую и социальную значимость семейной среды для успешной интеграции детей с ограниченными возможностями в общество. Целью данной работы является разработка практических рекомендаций для педагогов, психологов и родителей, работающих с детьми с ограниченными возможностями.

Ключевые слова: дети с ограниченными возможностями, социальная интеграция, семейное окружение, родители, социальная поддержка, психологическая помощь, социализация, интеграция в общество.

THE ROLE OF THE FAMILY ENVIRONMENT IN THE SOCIAL INTEGRATION OF CHILDREN WITH DISABILITIES

Daminova Gavkhar Tolibovna

International Nordic University, Master's student in Pedagogy and Psychology

daminovagavhar80@gmail.com

Abstract: this thesis studies the role of the family environment in the social integration of children with disabilities. The study analyzes the importance of the family in the socialization process, the interaction of parents and other family members with children, as well as the role of the family in providing the necessary social support for children with disabilities in society. The main goal of the study is to show the psychological and social importance of the family environment for the successful integration of children with disabilities into society. This work aims to develop practical recommendations for educators, psychologists, and parents working with children with disabilities.

Keywords: *children with disabilities, social integration, family environment, parents, social support, psychological assistance, socialization, integration into society.*

Hozirgi kunda jamiyatda nogiron bolalar bilan bog'liq ijtimoiy integratsiya masalasi tobora muhim ahamiyat kasb etmoqda. Nogiron bolalar uchun ijtimoiy hayotda muvaffaqiyatli integratsiya, ularga teng huquqlar va imkoniyatlarni taqdim etish, nafaqat ta'lim muassasalarida, balki butun jamiyatda ham ularning to'laqonli qatnashishlarini ta'minlashni talab qiladi. Buning uchun, nogiron bolalar o'zlarini jamiyatning bir qismi sifatida his etishlari va ularga ijtimoiy qo'llab-quvvatlash tizimlari samarali ishlab chiqilishi zarur.

Oilaviy muhitning nogiron bolalarning ijtimoiy integratsiyasidagi roli nihoyatda katta. Oila – bu bolalar uchun birinchi va eng asosiy ta'sirchan ijtimoiy muhit bo'lib, uning ichidagi munosabatlar va o'zaro aloqalar bolaning psixologik, emosional va ijtimoiy rivojlanishiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Ota-onalar va boshqa oilaviy a'zolar nogiron bolalarga kerakli qo'llab-quvvatlashni ta'minlashi, ularga o'z qobiliyatlariga ishonchni oshirish, ijtimoiy o'zaro aloqalarda qatnashish uchun motivatsiya berishlari lozim.

Bundan tashqari, nogiron bolalarning jamiyatga to'liq integratsiyasi uchun oila, jamiyat va ta'lim muassasalari o'rtasida hamkorlik juda muhimdir. Oilaviy muhitning ijtimoiylashuvdagi roli, nogiron bolalar uchun ijtimoiy yordam tizimining samaradorligi, ota-onalar va oila a'zolarining psixologik yordami haqida ko'plab ilmiy izlanishlar mavjud. Shunday bo'lsa-da, bu masalalar hali ham to'liq o'rganilmagan va ularga doir amaliy tavsiyalarni ishlab chiqish jamiyatimizda

nogiron bolalarning ijtimoiy integratsiyasini yaxshilashga katta hissa qo'shishi mumkin.

Shu boisdan, nogiron bolalarning ijtimoiy integratsiyasida oilaviy muhitning roli o'rganishning dolzarbligi, bu jarayonni yaxshilash va bolalarning jamiyatga muvaffaqiyatli qo'shilishini ta'minlash uchun zarur bo'lgan ilmiy asoslarni yaratish nuqtai nazaridan juda muhimdir. Bu mavzu, pedagoglar, psixologlar, sotsiologlar va siyosatchilar uchun yangi yondashuvlar va samarali strategiyalarni ishlab chiqish imkonini beradi.

Bugungi kunda dunyo miqyosida nogiron bolalarning huquqlarini himoya qilish, ularning jamiyatga to'laonli integratsiyasini ta'minlash dolzarb ijtimoiy muammolardan biri hisoblanadi. Nogiron bolalarning hayot sifatini oshirish, ularni ta'lim, mehnat, madaniyat va boshqa sohalarda faol ishtirok etishga tayyorlash, avvalo ularning ijtimoiy rivojlanish darajasiga, shuningdek, ularni o'rab turgan muhit ayniqsa oilaviy muhitga chambarchas bog'liqdir.

So'nggi yillarda nogiron bolalarni qo'llab-quvvatlashga qaratilgan davlat siyosati, qonunchilikdagi ijobiy o'zgarishlar, ijtimoiy xizmatlar va maxsus ta'lim tizimi orqali muayyan natijalarga erishilgan bo'lsa-da, bu borada hali qilinishi lozim bo'lgan ishlar ko'p. Ayniqsa, oilalarning o'z farzandlarini jamiyat hayotiga tayyorlashdagi psixologik va pedagogik salohiyatini oshirish, ularni ijtimoiy qo'llab-quvvatlash tizimlariga faol jalb qilish zarurdir.

Shu nuqtai nazardan, ushbu tadqiqot nogiron bolalarning ijtimoiy integratsiyasi jarayonida oilaviy muhitning ijtimoiy-psixologik rolini tahlil qilish, mavjud muammolarni aniqlash va ularni bartaraf etish yo'llarini ishlab chiqishga qaratilgan.

Nogiron bolalarning ijtimoiy integratsiyasi – ularning jamiyat hayotining barcha jabhalarida faol ishtirokini ta'minlash, ijtimoiy tenglik, inklyuzivlik va imkoniyatlar tengligini amalga oshirish jarayonidir. Bu jarayonda oila muhim ijtimoiy institut sifatida asosiy rol o'ynaydi. Oila nafaqat bolaning jismoniy ehtiyojlarini qondiradi, balki uning psixologik, axloqiy va ijtimoiy rivojlanishini ham ta'minlaydi. E. Eriksonning psixosotsial rivojlanish nazariyasiga ko'ra¹, bolaning shaxsiyati avvalo oila muhitida shakllanadi va mustahkamlanadi. Ularning ta'kidlashicha, agar bola dastlabki yillarda ishonch, muhabbat va e'tibor bilan o'sib ulg'aysa, kelajakda jamiyatga moslashuvchan, ijtimoiy jihatdan faolligi yuqori shaxsga aylanadi. Bu, ayniqsa nogiron bolalar uchun yanada muhimdir.

Nogiron bolalarning ijtimoiylashuvi jarayonida oila – ularning birinchi ijtimoiylashtiruvchi muhitidir. V.A.Petrovsky fikriga ko'ra, nogiron bolalarda ijtimoiy rol va o'zini anglash tushunchalari oilada shakllanadi. Oilada bola o'zini jamiyatning bir qismi sifatida his etadi yoki etolmaydi. Agar oilada bolaning cheklovlariga emas, imkoniyatlariga e'tibor qaratilsa, u o'zini jamiyatda foydali inson sifatida ko'ra boshlaydi.²

S. Vygotskyning “Yaqin rivojlanish zonasi” nazariyasiga ko'ra, bolaning rivojlanishi oiladagi kattalarning ko'magi bilan yuqoriroq darajaga ko'tarilishi mumkin. Nogiron bolalar bu jarayonga yanada ko'proq muhtoj, chunki ular psixologik va ijtimoiy jihatdan qo'shimcha rag'batlantirishga muhtojdirlar.³

Nogiron bolalarning to'laqonli ijtimoiy hayotga qo'shilishi faqat oila bilan cheklanib qolmasdan, maktab, jamiyat, sog'liqni saqlash va ijtimoiy xizmatlar

¹ Erikson, E. (1968). Identity: Youth and Crisis. New York: W. W. Norton & Company.

² Petrovsky, V. A. (1996). Lichnost v psixologii. Moskva: Smysl

³ Vygotsky, L. S. (1978). Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes. Harvard University Press.

bilan hamkorlikda amalga oshirilishi lozim. S.McConnell va J.McEvoy tadqiqotlarida ta'kidlanganidek, agar ota-onalar, pedagoglar va jamiyat a'zolari bolani ijobiy qabul qilsa, bu ularning ijtimoiy o'z-o'zini baholashini oshiradi, ijtimoiy o'zaro munosabatlarini yaxshilaydi.⁴

Nogiron bolalarning ijtimoiy integratsiyasini ta'minlashda ota-onalarning ijtimoiy faolligini oshirish, ularga psixologik va pedagogik yordam berish orqali muhim ijobiy natijalarga erishish mumkin. UNESCO (2020) ma'lumotlariga ko'ra, nogiron bolalar oilasi tomonidan faol qo'llab-quvvatlangan taqdirdagina, ularning maktabga va jamiyatga muvaffaqiyatli moslashuvi yuzaga chiqadi.⁵

Nogiron bolalarning ijtimoiy integratsiyasi murakkab va ko'p bosqichli jarayon bo'lib, uning muvaffaqiyati birinchi navbatda oilaviy muhitga bog'liq. Mehr, tushunish, muloqot, va doimiy rag'batlantirish orqali oila bolani jamiyatga tayyorlaydi. Ota-onalarning psixologik savodxonligi va ijtimoiy faolligi qanchalik yuqori bo'lsa, bola jamiyatga shunchalik oson integratsiyalashadi. Shunday ekan, nogiron bolalarni jamiyatga tayyorlashda oilalarga tizimli yordam ko'rsatish, ular bilan psixologik-pedagogik ishlash, hamkorlikda yondashuvlarni kengaytirish - bugungi kunning muhim vazifalaridan biridir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Erikson, E. (1968). Identity: Youth and Crisis. New York: W. W. Norton & Company.
2. Petrovsky, V. A. (1996). Lichnost v psixologii. Moskva: Smysl.

⁴ McConnell, S. R., & McEvoy, M. A. (2012). Supporting social competence in inclusive classrooms: A handbook for teachers and parents.

⁵ UNESCO (2020). Inclusive education: Ensuring access to quality education for all. Paris: UNESCO Publishing.

3. Vygotsky, L. S. (1978). Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes. Harvard University Press.
4. McConnell, S. R., & McEvoy, M. A. (2012). Supporting social competence in inclusive classrooms: A handbook for teachers and parents.
5. UNESCO (2020). Inclusive education: Ensuring access to quality education for all. Paris: UNESCO Publishing.